

Vážený pan
Ing. Jan Koucký, Ph.D.
koordinátor projektu Reflex 2013 a
ředitel Střediska vzdělávací politiky
Univerzita Karlova v Praze

V Praze dne 6. května 2013

VĚC: Otevřený dopis ve věci dotazníkového šetření projektu Reflex 2013

Vážený pane doktore Koucký,

důvodem k sepsání tohoto dopisu jsou závažné obavy nad kvalitou dotazníku výzkumného šetření projektu Reflex 2013. Na řádcích níže jsou popsány hlavní problematické charakteristiky dotazníku, který posloužil ke sběru dat od tisíců absolventů českých vysokých škol. Vzhledem k tomu, že výsledky tohoto šetření by v budoucnosti mohly být použity pro rozhodování o financování a podpoře vysokého školství v ČR, je nezbytně nutné upozornit na to, že data z šetření budou zanesena obrovskými chybami validity a zcela jistě nepřinesou platné informace o reálné situaci absolventů vysokých škol v České republice.

Jak vyplývá z průvodního dopisu, který před necelými dvěma týdny obdržely tisíce českých absolventů, zorganizovala Univerzita Karlova v Praze ve spolupráci s dalšími vysokými školami v ČR za podpory MŠMT výzkumný projekt Reflex 2013, který má za cíl zjistit, jak se uplatňují absolventi českých VŠ na trhu práce a jak ovlivňuje úspěšnost absolventů obor studia, který vystudovali. Data pro tento výzkum jsou získávána prostřednictvím dotazníkového šetření, jehož respondenty jsou absolventi a absolventky českých vysokých škol, kteří své studium řádně ukončili v letech 2008 až 2012. Dotazník k výzkumu je umístěn on – line na internetu a respondenti jej administrují sami.

V tomto dopise bychom chtěli upozornit na chyby, na které během vyplňování dotazníku narazili níže podepsaní a další lidé, kteří si na kvalitu dotazníku stěžovali na Facebooku nebo jinde na internetu.¹ Nemůžeme v tomto textu přímo odkazovat na konkrétní problematické položky, neboť dotazník je pro respondenty, kteří dotazování již ukončili, uzamčen a není možné jej znovu projít. Níže uvedená kritika konkrétních vlastností dotazníku je tedy založena na osobní zkušenosti s vyplňováním několika respondentů, z nichž někteří jsou metodoložky a metodologové sociálně-vědního výzkumu.

Někteří respondenti a respondentky, kteří si na vyplňování dotazníku stěžovali, museli administraci dotazníku předčasně ukončit, neboť nebyli schopni nalézt vhodnou alternativu odpovědi, která by odpovídala jejich situaci. Z tohoto faktu plyne, že šetření bude mít relativně vysoký výpadek návratnosti.

Respondenti naráželi v dotazníku na tyto problémy:

¹ Viz např. <http://www.denikreferendum.cz/clanek/15467-vedy-ktere-nejsou>

1. V dotazníku nebylo pokryto kontinuum alternativ proměnných dotazujících se na zaměstnání respondenta. Někteří respondenti tak nemohli správně vyplnit odpověď. Je důvodné se obávat, že ve snaze dotazník vyplnit, museli někteří respondenti improvizovat a uvést jiné zaměstnání, než kterému se ve skutečnosti věnují.
2. V dotazníku nebylo pokryto kontinuum alternativ proměnných dotazujících se na zaměstnání rodičů respondenta. Rovněž zde je nutné počítat s rizikem, že někteří respondenti improvizovali a snažili se položku odpovědět.
3. Některé otázky nebyly jednoznačně interpretovatelné a nebylo z nich jasné, ke kterému z dotazovaných témat se váží.
4. Některé otázky byly nezodpověditelné, protože kladly nereálné nároky na paměť a kognitivní schopnosti respondenta. Například otázku na množství hodin strávených studiem v různých obdobích semestru v době, která mohla být pro některé respondenty vzdálená i několik let v minulosti, v podstatě nebylo možné bez detailního deníku z daného období zodpovědět tak, aby získané údaje byly validní.
5. Absolvent bakalářského oboru uvedl stížnost, že v dotazníku nenalezl možnost zohlednění toho, že je stále studentem, a to navazujícího magisterského studia. Jím vyplněný dotazník tak dává výzkumníkům falešnou informaci, že je tento absolvent nezaměstnaný.
6. Technické problémy s on – line dotazníkem, které se projevovaly nejdříve tím, že dotazník nebylo možné otevřít, a později tím, že zodpovězení každé otázky trvalo z důvodu zaneprázdnění webové stránky příliš dlouho (až několik minut) se zcela jistě odrazí ve vysokých výpadcích návratnosti.

Shrneme-li výše uvedené body, zásadními problémy dotazníku jsou:

1. Nepoužití standardního nástroje měření zaměstnání respondentů. Je nepochopitelné, proč designéři výzkumu nepoužili pro zjišťování zaměstnání absolventů mezinárodně používanou klasifikaci zaměstnání KZAM, která byla vypracována na podkladě mezinárodního standardu ISCO-88 a jejíž použití zajišťuje víceméně vyčerpávající a mezinárodně srovnatelné měření konceptu zaměstnání.
2. „Umělé“ zvyšování výpadku návratnosti způsobené nedůslednou operacionalizací (tj. nepoužitím prověřeného nástroje KZAM), vysokými nároky na kognitivní schopnosti respondentů a technickými problémy při administraci.

Z výše uvedeného vyplývá, že dotazník byl vytvořen neprofesionálně; nebyly použity standardní osvědčené nástroje měření, formulace otázek byly matoucí nebo kladly příliš vysoké požadavky na kognitivní schopnosti respondentů a zcela jistě neproběhl ani pretest dotazníku, který by odhalil problematické položky.

Chceme tímto dopisem vyjádřit nesouhlas s tím, jak je šetření projektu Reflex 2013 realizováno, a zejména upozornit na to, že data, která budou prostřednictvím tohoto šetření získána, budou vysoce nevalidní. Dále bychom chtěli požádat o zveřejnění tohoto dotazníku na internetu a vysvětlení, proč dotazník obsahuje tak velké množství chyb. Rovněž žádáme o zveřejnění dotazníku z předcházejícího šetření Reflex 2010, jenž není k dispozici na webových stránkách projektu Reflex. Uvítali bychom, kdyby byl tento dotazník zpřístupněn veřejnosti, aby mohla být zhodnocena jeho kvalita.

S pozdravem

Mgr. Johana Chylíková, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

PhDr. Filip Lachmann, Sociální teorie.cz

PhDr. Martin Buchtík, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

Bc. Zuzana Révészová, Sociologické nástupiště, o.s.

Mgr. Michaela Vojtková, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.